Gheorghe Şincai – student la Roma şi Viena

Conf. univ. dr. CORNEL SIGMIREAN
Universitatea „Petru Maior," Târgu-Mureş

Majoritatea studiilor dedicate procesului istoric al creării societăţii româneşti moderne au pus în evidenţă rolul elitei intelectuale, formate în universităţile din Europa Centrală şi de Vest în procesul rapid şi definitiv de europenizare pe care l-a cunoscut cultura şi civilizaţia românească în veacurile al XVIII-lea şi al XIX-lea.[7] Trecătoare, indirecte şi fără urmări esenţiale până în secolul al XVIII-lea, contactele românilor cu cultura Apusului prin tinerii formaţi în universităţile europene devin constante odată cu săvârşirea unirii religioase a românilor transilvăneni cu Biserica Romei. Unirea religioasă a îndeplinit pentru români – potrivit istoricului Mathias Bernath – „*funcţia unei porţi de acces a spiritului occidental ...a creat premisele pentru un învăţământ românesc şi, în consecinţă, o pătură intelectuală purtătoare a «naţionalizării» în veacul al XIX-lea*."[8] Din aceeaşi perspectivă, a începutului europenizării, sociologul George Em. Marica considera unirea religioasă de la 1700 ca cel mai important eveniment al secolului al XVIII-lea, care marchează primul pas spre occidentalizare.[9]

De fiecare dată când cercetările au surprins impactul unirii religioase asupra societăţii româneşti din Transilvania, rolul elitei intelectuale formate în universităţile din Europa Centrală şi de Vest, au avut ca reper reprezentanţii Şcolii Ardelene. În mod firesc, pentru că ei au fost **întemeietorii,** prin ei se verifică în cea mai mare măsură rolul influenţelor culturale apusene asupra culturii române, rolul lor de principali agenţi ai transferurilor culturale, de interpreţi ai spiritului epocii, „*adevăraţi profeţi ai timpurilor viitoare*."

Pornind de la aceste certitudini vom încerca să refacem traseul formării universitare a iluministului Gheorghe Şincai şi a generaţiei sale.

---

[7] Demonstraţia clasică a acestui proiect îi aparţine în primul rând lui Eugen Lovinescu în ***Istoria civilizaţiei române moderne*** (3 volume, 1924-1926).

[8] Mathias Bernath, ***Habsburgii şi începuturile formării naţiunii române***, Ed. Dacia, Cluj, 1994.

[9] George Em. Marica, ***Studii sociologice***, Cluj-Napoca, 1997, p. 237.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

Sigur, Gheorghe Şincai şi generaţia sa au fost beneficiarii deschiderii pe care alte generaţii le-au făcut înaintea lor. Primele contacte cu cultura Apusului, prin tinerii aflaţi la studii în universităţile europene, românii le-au stabilit în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în vremea Corvineştilor. La Universitatea Catolică din Cracovia, la 1445, apare înregistrat Ştefan Ciula,[10] iar după aproape cincizeci de ani, un alt membru al familiei nobiliare româneşti de Ciula, Ioan.[11] La Universitatea din Cracovia a urmat în 1494 artele liberale şi Gheorghe Pâclizaru din Caransebeş.[12] Din familia de Ciula, Filip More, care între anii 1520-1526 a ajuns la înalta demnitate de episcop de Pécs, a studiat la Universitatea din Bologna, fiind recunoscut astăzi ca primul umanist român.[13]

Un alt umanist de origine română, Martin Haczaki, canonic şi episcop sufragan de Oradea, a studiat la universităţile din Viena şi Cracovia.[14] În secolul al XVI-lea, Gheorghe Bona Sibianul, nepotul lui Nicholaus Olahus (era fiul surorii sale, Ursula) a studiat între anii 1552-1559 la celebra universitate de la Padova.[15] Nicholaus Olahus l-ar fi dorit succesor la scaunul său episcopal, dar tânărul despre care cunoscutul umanist şi tipograf veneţian Paolo Manuzio, într-o scrisoare către Zsámboki János, credea că ar fi putut deveni o glorie a întregului continent, s-a stins din viaţă în 1559, la întoarcerea de la studii, în localitatea Lánzsér de lângă Sopron.[16] O carieră ecleziastică, în cadrul Bisericii catolice, a cunoscut Gheorghe Buitul, originar dintr-o familie de nobili români din Caransebeş, care între anii 1619-1623 a fost alumn al Colegiului „Germanico Hungaricum."[17] În timpul studiilor la Roma a tradus în limba

---

[10] Tonk Sándor, ***Érdéliek egyetemjárasa a középkorban***, Bucureşti, 1979, p. 330.

[11] ***Ibidem***, p. 266. Vezi şi Adrian Andrei Rusu, ***Nobilimea românească şi biserica în secolul al XV-lea (exemplul haţegan)***, în vol. ***Nobilimea românească din Transilvania***, coordonator Marius Diaconescu, Ed. Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1997, p. 137.

[12] Costin Feneşan, ***Studenţi din Banat în universităţile străine până la 1552***, în ***Revista de istorie***, 29, 1997, an 12, p. 1952.

[13] Ioan Drăgan, ***Nobilimea românească din Transilvania 1440-1514***, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2000, p. 320.

[14] Jakó Zsigmond, ***Philobiblon transilvan***, Ed. Kriterion, 1977, p. 65.

[15] Köllö Károly, ***Confluenţe literare. Studii de literatură comparată româno-maghiară***, Ed. Kriterion, Bucureşti, 1993, p. 236.

[16] ***Ibidem***, p. 237.

[17] Szabó Miklos, Tonk Sándor, ***Érdéliek egyetemjárasa korai új korban 1521-1700***, Szeged, 1992, p. 72.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

română ***Catehismul*** lui Kanizius Péter.[18] După întoarcerea de la Roma a fost numit misionar în Transilvania al Colegiului din Tirnavia. Între anii 1627-1635 îşi continuă cariera ecleziastică în Caransebeş, fiind menţionat iniţial drept „*concionatur walachus*," iar din 1632 „*superior, concionatur et operarius valachicus et hungaricus*." La 5 septembrie 1635, la o vârstă timpurie, s-a stins din viaţă.

Lista intelectualilor români cu studii la universităţile din Europa Centrală şi de Vest îi mai cuprinde în secolul al XVII-lea pe Gabriel Ivuli, care a studiat teologia la universităţile din Grac (1640-1642) şi Viena (1647-1648), membru al ordinului iezuit,[19] pe Mihai Halici, rector al Colegiului reformat de la Aiud, cu studii la Basel în Elveţia (1674) şi Leiden (1679),[20] şi pe Mihai Talabă, originar dintr-o familie de nobili făgărăşeni, participant la Războiul Curuţilor, care a studiat la Frankfurt pe Oder (1696).[21]

Momentul, însă, care a deschis în mod constant legăturile românilor cu Europa, cu beneficii majore asupra societăţii româneşti, a fost Unirea cu Biserica Romei. Procesul de integrare a noilor provincii şi popoare în spaţiul confesional şi cultural al Imperiului Habsburgic a declanşat procesul de formare a primelor generaţii de intelectuali români din Transilvania în colegiile şi universităţile din Europa Centrală şi de la Roma. Prin burse acordate iniţial din fundaţiile catolice (Janjana şi Kollonich), apoi din bursele şi ajutoarele instituite de Biserica Greco-Catolică, sute de tineri români au putut urma studii superioare pe întreg parcursul secolului al XVIII-lea.

Printre primii beneficiari ai sistemului de burse, instituit după Unire, a fost Ioan Giurgiu alias Ioannes Constantinus Patachi, viitor episcop al Bisericii Greco-Catolice. După studii la Colegiul Pazmaneum din Viena, la recomandarea rectorului, arhiepiscopul de Esztergom l-a trimis la studii la Roma. Aici, în „Cetatea eternă," Giurgiu a studiat între anii 1705-1710. La 16 august 1710 şi-a susţinut doctoratul la Universitatea Gregoriană în faţa unei comisii prezidate de cardinalul Marescotti.[22]

---

[18] Dr. Iacob Radu, ***Foştii elevi români uniţi ai şcoalelor din Roma***, Beiuş, 1929, p. 7-8; Ioan Chiorean, ***Rolul instituţiilor de învăţământ superior din Roma şi formarea elitei intelectualităţii din Transilvania în secolul al XVIII-lea***, în ***Interferenţe istorice şi culturale româno-europene***, coordonator Grigore Ploeşteanu, Tg. Mureş, 1996, p. 50.

[19] Szabó Miklos, Tonk Sándor, ***op. cit.***, p. 60.

[20] ***Ibidem***, p. 198.

[21] ***Ibidem***, p. 175-176.

[22] Dr. Veress Endre, ***A Romai Collegium Germanicul et Hungaricum. Magyarországi tanulóinak anyakönyve és iaratai, I (1559-1917)***, Budapesta, 1917; Ioan Chiorean, ***op. cit.***, p. 54.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

Seria bursierilor români ai Blajului la Roma începe în timpul episcopatului lui Inochentie Micu Klein. La 31 august 1736, episcopul Inochentie Micu Klein semnează în numele Bisericii Greco-Catolice, alături de Petru Dobra, în numele fiscului ardelean, contractul de schimbare a vechilor domenii bisericeşti de la Gherla şi Sâmbăta de Jos cu domeniul şi castelul de la Blaj.[23] Prin contractul de schimbare a domeniului bisericesc se prevedeau şi modalităţile de utilizare a veniturilor acestuia, ce se ridicau la 6000 de florini anual şi anume: 3000 rămâneau la dispoziţia episcopului, iar restul de 3000 de florini erau destinaţi pentru întreţinerea gratuită a viitorilor elevi de la şcolile din Blaj şi pentru susţinerea la Roma a trei tineri. Suma prevăzută era de 972 de florini anual, iar trimiterea la Roma se făcea cu autorizarea împăratului de la Viena. Se împlinea în felul acesta gândul episcopului Inochentie Micu Klein, care în 1735 îl ruga pe nunţiul papal de la Viena, Domenico Passionei, să intervină la împărat pentru a-i aproba admiterea a doi sau trei transilvăneni de rit grec în vreun colegiu din Roma.

Astfel începea seria bursierilor români la Roma. Primii au fost Silvestri Calliani şi Grigore Maior, care au plecat la Roma în 1739. Al treilea bursier propus a fost Gherontie Cotore, care a refuzat bursa din motiv de sănătate, în locul său fiind trimis viitorul episcop Petru Pavel Aaron. Ei vor studia în Colegiul Urban „De Propaganda Fide," înfiinţat în anul 1627, de Papa Urban al XVIII-lea, cu menirea de a pregăti misionari catolici pentru Europa şi celelalte continente, fiind considerată o adevărată „*universitate mondială a catolicismului*."[24] Era o instituţie de rang universitar, dar nu conferea titluri şi ranguri academice. Organizarea sa internă avea la bază vechiul sistem latinist: humanioare, retorică şi poetică. Se făceau doi ani de filosofie şi trei ani de teologie.

După încheierea studiilor celor trei bursieri, Episcopia urma să trimită noi studenţi la Roma. Dar în 1744 Curtea de la Viena nu mai autorizează trimiterea de noi bursieri la „De Propaganda Fide." Se revine asupra hotărârii în anul 1753 când este acceptat la studiu Francisc Laszlo. I-au urmat apoi Alexiu Mureşianu, Sabbatius Metz, Iacob Aron, Vasile Keresztesi, Ambrozie

---

[23] Ioan Antonelli, ***Breviaru istoricu alu Scoleloru din Blasiu***, Blaj, 1877, p. 5; Nicolae Albu, ***Istoria învăţământului românesc din Transilvania până la 1800***, 1944, p. 174; Francisc Pall, ***Ştiri noi despre primii studenţi trimişi de la Blaj la Roma***, în ***Apulum***, XVII, 1979, p. 470-476; Zenovie Pâclişanu, ***Istoria Bisericii Române Unite***, ***partea I, 1697-1751***, în ***Perspective***, XVII, nr. 65-68, iulie 1994-iulie 1995, p. 269-270.

[24] Laura Stanciu, ***Biografia unei atitudini. Petru Maior (1760-1821)***, Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 2003, p. 114.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

Sadi, Ieronim Kalnocki, Partenie Iacob, fraţii Benedict şi Spiridon Farcaş.[25] În anul 1774, episcopul Grigore Maior trimite la Roma încă trei alumni, dintre care doi, Gheorghe Şincai şi Petru Maior, vor marca pentru totdeauna rolul Romei în formarea elitei româneşti. Al treilea bursier era Ioachim Pop.

Studiile la Roma ale lui Gheorghe Şincai şi ale colegilor săi se derulează în perioada 19 noiembrie 1774 - 4 aprilie 1779. Cinci ani de studii, pentru ei o experienţă existenţială unică, de care Şincai îşi va aminti cu mândrie întreaga viaţă. Înainte de a intra în contact cu programa de studii şi ambianţa Colegiului, Şincai a trăit momentul întâlnirii cu Roma, cu monumentele care îi aminteau de gloria romană, notându-şi cu meticulozitate impresiile, faptele şi întâmplările prin care trece.[26] A putut admira Citta di Sant Angelo, edificată de împăratul Hadrian, pentru a deveni mausoleul familiei sale, transformată apoi în loc de procesiuni, fortăreaţă şi temniţă, aici fiind întemniţat Giordano Bruno. A putut admira Piazza Venezia, Piazza della Rotonda, cu splendidul Panteon al lui Agrippa, Piazza San Pietro, uimit de splendoarea ansamblului gândit de Giovanni Lorenzo Bernini, Basilica San Pietro ş.a. Îl impresionează mai ales construcţiile militare, mărturii ale unei inegalabile puteri.[27] I-a reţinut cu deosebire atenţia Columna lui Traian, pe care, cum mărturisea, „*Eu însumi mai adeseori am privit la Columna aceasta*," „*...pre a căriia laturi, de gios până sus, iaste întăiat cu meşteşug nespus tot războiul cu dachii, adecă toate oştile romanilor şi ale dachilor, precum au fost când s-au bătut*."

Dar pentru Şincai, şederea la Roma însemnă cinci ani dedicaţi studiului. La Colegiu, organizat aidoma altor colegii teologice din epocă, se studia Teologia morală şi Scolastica, Teologia, Dogmatica, Scolastica speculativă, Liturgica. Aceste discipline erau predate în timpul studiilor lui Şincai la Roma de profesorii Carol Bonomi – Teologia dogmatică, Tommaso Gabrini – Oratoria, Francesco Angelo Spaziani, Girolamo de Chiavani, lectori de filosofie şi teologie, D. Dionisis, Michel Galeasi – profesori de elocinţă, Francesco Batistini – preda gramatica, lector de limba iliră era Giuseppe Luigi Assemani, limba arabă şi siriană erau predate de Emmanuel Valdivieso, Franceso Maria di Capranola ocupa Catedra de Filosofie, limba greacă era predată de profesorii

[25] Z. Pâclişanu, ***op. cit.***, partea a II-a, p. 51-52.

[26] Vezi Gheorghe Tomuş, ***Gheorghe Şincai. Viaţa şi opera***, Ed. Pentru Literatură, 1965, p. 22-32; Maria Protase, ***Petru Maior: un ctitor de conştiinţe***, Ed. Minerva, Bucureşti, 1973, p. 25-37; Serafim Duicu, ***Pe urmele lui Gheorghe Şincai***, Ed. Sport Turism, Bucureşti, 1983, p. 28-35; Laura Stanciu, ***op. cit.***, p. 89-114.

[27] G. Tomuş, ***op. cit.***, p. 24.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

Francesco Cutié şi Raphael Vernarza, iar ebraica de profesorul Ignatio Ballarini.[28]

Conform regulamentelor Colegiului „De Propaganda Fide," după şase luni de la formare, alumnii trebuiau să depună jurământul de intrare în congregaţia pentru răspândirea credinţei. Şincai, Maior şi Ioachim Pop l-au depus la 15 august 1775, prin care se legau ca, odată întorşi în parohiile lor, să depună eforturi pentru răspândirea doctrinei catolice şi să informeze anual congregaţia prin dări de seamă (**lettere di stato**) despre ceea ce au întreprins practic.[29] Impresionat de solemnitatea depunerii jurământului, Şincai era mândru de aprecierile conducerii colegiului la adresa sa: „*E di ardente naturale, di ottimo ingenio, di buoni costumi*" („E de o natură pasionată, de o excelentă înzestrare de bune moravuri").[30]

Asemenea calităţi, inteligenţa şi cultura sa impresionantă l-au făcut remarcat pe Gheorghe Şincai în faţa secretarului Congregaţiei „De Propaganda Fide," Ştefan Borgia, om de înaltă ţinută intelectuală, ajuns în 1789, cardinal. Prin intermediul lui Borgia, Şincai îşi poate întregi studiile în marile biblioteci ale Romei, adunând un impresionant material în vederea alcătuirii unei mari construcţii istorice.[31] Frecventează prin mijlocirea lui Borgia, Biblioteca Vaticană, Biblioteca Sopra la Minerva, Biblioteca ad Araceli, Benedictină şi Biblioteca Colegiului „De Propaganda Fide," la care un timp a fost custode. Prin asidue lecturi şi cercetări, el adună în anii petrecuţi la Roma un bogat material – manuscrise şi codice, tratate de istorie şi geografie, colecţii de acte oficiale şi impresii de călătorie, cronografii şi anale, autori vechi şi contemporani, istorie laică şi bisericească – cuprinse în 19 tomuri masive, cu extrase şi referinţe, ce vor sta la baza ***Hronicii*** de mai târziu. „*Am notat* – mărturiseşte Şincai în ***Elegie*** – *mai ales acele lucruri din codicele manuscrise care-mi ajută la pregătirea Istoriei daco-romane sau valahice, căreia atunci i-am pus temelii foarte solide*."[32]

În acelaşi timp, atât cât programa cursurilor de la Colegiu îi permite, Şincai frecventează societatea romană, societatea erudiţilor, participă la disertaţiile ce se susţineau în casa lui Ştefan Borgia, care adesea depăşeau sfera discuţiilor teologice. Aici, în casa lui Borgia, tânărul teolog a întâlnit numeroşi

[28] Laura Stanciu, ***op. cit.***, p. 107.

[29] S. Duicu, ***op. cit.***, p. 33.

[30] ***Ibidem***, p. 34.

[31] Dumitru Ghişe, Pompiliu Teodor, ***Fragmentarium iluminist***, Ed. Dacia, Cluj, 1972, p. 121.

[32] Apud Gh. Tomuş, ***op. cit.***, p. 25.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

învăţaţi italieni şi străini, „*din a căror prea învăţate convorbiri şi discuţii* – spune el – *am profitat enorm în ceea ce priveşte istoria şi ştiinţa*."[33]

Sigur, alături de studiile propriu-zise la Colegiu şi biblioteci, atmosfera cultural-intelectuală din Roma, cu ecouri încă janseniste, a contribuit în mare măsură la conturarea profilului intelectual al viitorului iluminist. Ambianţei culturale din Roma celei de-a doua jumătăţi a secolului al XVIII-lea, în special în plan istoriografic, Şincai îi datorează predilecţia pentru sursele narative, un accentuat interes pentru istoriografia barocului ilustrat de Muratori.[34]

După cinci ani de studii asidue, la 28 ianuarie 1779, Şincai susţine un strălucit doctorat în filosofie şi teologie la Academia „Sf. Toma." Astfel, la 20 martie 1779, secretarul Congregaţiei îi comunica episcopului Grigore Maior că cei trei tineri „*au terminat studiile, au dat dovadă de cucernicie şi de ştiinţă*" şi că „*se întorc în Transilvania*."[35]

Încheia un capitol important din formarea sa intelectuală, el fiind singurul dintre cei trei bursieri care şi-a încheiat studiile cu examenul de doctorat. Cu cei trei bursieri, însă, se încheie seria tinerilor trimişi în secolul al XVIII-lea la studii la Roma.

Politica iosefinistă şi apoi războiul napoleonian au reprezentat principalele cauze ale încetării burselor pentru Roma. De abia după 1815, pe fondul Restauraţiei, are loc refacerea relaţiilor speciale dintre Curtea de la Viena şi Vatican, care vor favoriza trimiterea în secolul al XIX-lea de noi tineri la Roma.

Încheindu-şi studiile, Gheorghe Şincai, Petru Maior şi Ioachim Pop se pregătesc să părăsească Roma în primăvara anului 1779. Dar primiseră doar 50 de scuzi fiecare pentru acoperirea cheltuielilor de drum. Gheorghe Şincai, în numele său şi al colegilor săi, într-o scrisoare către cardinalul Castelli, prefectul de studii al Colegiului „De Propaganda Fide," solicită o suplimentare a ajutorului pentru întoarcerea în ţară. Cererea nu le-a fost satisfăcută.[36]

Părăsind Roma, în primăvara anului 1777, „*de îndată după ziua de Paşti*," se îndreaptă spre Viena. La 27 mai 1779, Iosif Garampi, nunţiul apostolic de la Viena îl informa pe cardinalul Castelli că românii au sosit în capitala imperiului între 17 şi 23 mai, şi că nu aveau bani să-şi continue călătoria spre casă.[37] Sperau să obţină suma necesară „*fie de la sfânta*

---

[33] ***Ibidem***.

[34] Pompiliu Teodor, ***Interferenţe iluministe europene***, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 151.

[35] S. Duicu**, *op. cit.***, p. 36.

[36] ***Ibidem***.

[37] ***Ibidem***.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

congregaţie," fie „*de la provincia lor*." Ca urmare, l-au vizitat pe Ştefan Costa, consilierul Cancelariei Aulice a Transilvaniei. Constatând că în timpul studiilor la Roma, au studiat relativ puţin dreptul canonic, Ştefan Costa a insistat ca Şincai şi Maior să rămână pentru un an la Viena. Curtea de la Viena, care urma să-i subvenţioneze, a aprobat ca „*pentru un an, doi dintre noi să rămânem, spre a învăţa cu zel dreptul canonic şi spre a urma şcolile normale de aici din Viena. Încât, acum, noi doi, Gabriel Şincai şi Petru Maior, ne aflăm ca bursieri în colegiul Greco-Teresian de la Sfânta Barbara*."[38]

Prin noua ofertă de studii – aşa cum arată cercetătoarea M. Protase – Şincai şi Maior se înscriau în politica iosefinistă a Vienei din domeniul bisericii şi educaţiei. Reluarea studiilor de drept canonic tindea nu atât spre sporirea cunoştinţelor, ci spre însuşirea noului drept canonic în Universitatea din Viena, care să-i modeleze pe cei care studiaseră la Roma, conform opticii iosefiniste asupra profilului şi rolului clerului în noul stat preconizat de reformele din imperiu.[39]

În timpul studiilor la Viena, Şincai avea să devină intern în Colegiul de la „Sancta Barbara." Numit oficial „Collegium greco-catholicum ad Sanctam Barbaram" sau „Regium generale seminarium greco-catholicum Viennae ad Sancta Barbaram," seminarul a fost fondat în 1775 prin contribuţia organizatorică a lui Fiplipides de Gaea, a croatului Josaphat Basstasich şi a lui Vasile Bojitchkowich. S-a deschis la 15 octombrie 1775. Seminarul avea menirea de a pregăti cadre de conducere ale clerului greco-catolic din imperiu – din rândul românilor, croaţilor, sârbilor, slovenilor, rutenilor – în vederea asigurării coeziunii bisericii greco-catolice austriece. Alumnii Seminarului, beneficiari ai privilegiilor Kollonichiene, stipulate în actele Unirii, erau finanţaţi de stat prin intermediul Cancelariei Aulice a Transilvaniei. Valoarea bursei era de 300 de florini pentru întreaga perioadă a studiilor. Conform Statului de funcţionare a Seminarului, alumnii urmau pe parcursul a cinci ani cursurile Universităţii din Viena. Seminarul era situat în centrul oraşului, în apropierea catedralei „Şf. Ştefan," fiind amenajat într-o clădire ridicată în 1573, care până în 1773 a adăpostit un convict al ordinului iezuit.[40]

Iniţial, în Seminarul-internat erau prevăzuţi 11 bursieri, iar prin decretul din 7 octombrie 1775 s-au admis 20, ajungându-se în anul academic 1776/1777 la un număr de 46.

---

[38] M. Protase, ***op. cit.***, p. 38.

[39] ***Ibidem***, p. 58.

[40] Constantin Mălinaş, ***Contribuţii la istoria iluminismului românesc din Transilvania. Ioan Corneli (1762-1848)***, Oradea, 2003, p. 15-16.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

De la deschiderea lui în 1775, până în anul 1784, când alumnii au fost transferaţi la Eger şi Lwow, la „Sancta Barbara" au studiat 116 studenţi uniţi, dintre care 41 au fost români. Printre ei, alături de Gheorghe Şincai şi Petru Maior, s-au numărat Alexie Pócsi, Mihail Timariu, Ioan Para, Demetriu Caian, Vasile Nemeş, Ioan Halmaghi, Ioan Budai Deleanu, Basiliu Pop, Efrem Klein, Chiril Ţopa, Samuil Vulcan, Ioan Cornelli ş.a., cunoscute personalităţi ale Bisericii Greco-Catolice. Acest fapt era remarcat chiar de contemporani, Petru Maior notând că „*De acolo au început între români a se înmulţi preoţii cei învăţaţi şi iscusiţi.*"[41]

Ca intern în seminarul de la „Sancta Barbara," unde printr-o întâmplare fericită se mai afla alături de Petru Maior şi Ioan Budai-Deleanu, şi Samuil Micu, Gheoghe Şincai a urmat cursuri de drept natural la Facultatea de Drept a Universităţii din Viena.

Cu toate că Şincai nu figurează în matricolele Universităţii din Viena,[42] pe baza celor relatate de el în ***Elegie*** se poate recompune cadrul universitar al studiilor sale în Viena.

În urma reformelor olandezului Gerhard von Swieten, medicul personal al Mariei Teresa, Universitatea din Viena a devenit avangarda reformelor şi promotoarea schimbării şi modernizării societăţii habsburgice. Învăţământul propriu-zis a fost reorganizat de cardinalul episcop al Vienei, Anton Graff Migazzi, care a transformat Universitatea din Viena dintr-o universitate confesională într-una academică.

În cele două semestre ale anului 1779/1780 pe care Şincai le-a urmat la Viena, a putut urma cursurile lui Karl Anton von Martini de drept natural, influenţate de spiritul lui Hugo Grotius, Puffenderf şi Rigger, la dreptul universal al „finţilor," pe profesorul Van der Hayden. Dar, cu siguranţă, a urmat cursurile de drept canonic, fundamentate pe datele istoriei ecleziastice şi ale exegezei biblice, interpretate din perspectivă raţionalistă – propuse de profesorul Johann Pehen.

În paralel cu cursurile de la Facultatea de Drept, Gheorghe Şincai a urmat cursurile de catihetică şi metodică la Şcoala Normală de la „Sancta Ana." Organizată în mod expres pentru studierea formelor didactice nou introduse în învăţământul elementar din imperiu, Şcoala de la „Sancta Ana" i-a oferit lui

---

[41] Timotei Cipariu, ***Acte şi fragmente latine şi româneşti pentru istoria Bisericii române mai ales unite***, Blaj, 1855, p. 131.

[42] Dintre studenţii de la Seminarul „Sancta Barbara" care au frecventat Universitatea din Viena în matricole figurează doar Joannes Budai (Ioan Budai Deleanu) la filosofie, Josephus Mehessy (Iosif Meheşi) la drept, Jo(annes) Para la teologie şi Joseph Klein la teologie (vezi Kiss József Mihály, ***Magyarországi diákok a Bécsi Egyetemen 1715-1789***, Budapest, 2000).

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

Şincai posibilitatea de a-şi însuşi metodele de organizare a învăţământului, cunoştinţe pe care le va aplica mai târziu în calitate de director al şcolilor greco-catolice.

Anul de studii la Viena a însemnat pentru Şincai posibilitatea, şansa lărgirii orizontului său intelectual, ca rezultat al unor noi experienţe culturale. A contat pentru el atmosfera cosmopolită de la „Sancta Barbara," cunoştinţele pe care le-a putut stabili acolo cu Samuil Micu, director de studiu pe timpul şederii lui Şincai la Viena, întâlnirea cu Ioan Budai Deleanu şi alţi studenţi români, care compuneau societatea intelectuală românească din capitala Austriei. În anul petrecut la Viena, Şincai l-a cunoscut pe contele Andrei Hadik, mare bibliofil, preşedinte al cancelariei de război, fost comandant al Transilvaniei, în a cărui bibliotecă a putut citi cărţi mai puţin cunoscute care-i priveau pe români. În perioada vieneză, a legat o prietenie sinceră cu istoricul maghiar Daniel Cornides, istoric cu studii la Erlanghen, fost profesor la Colegiul Reformat din Cluj. L-a cunoscut, de asemenea, pe istoricul Iosif Benkö.

La Viena a reuşit, în primul rând, să-şi continue munca de cercetare, investigând sursele necesare elaborării lucrărilor de istorie naţională, conform programului cristalizat la Blaj, în cercurile din jurul episcopului Grigore Maior.[43]

Prin intermediul şi la recomandarea lui Ştefan Borgia, Şincai a ajuns la Viena să se bucure de protecţia episcopului Montefalisci şi Cornete, nunţiul apostolic pe lângă Curtea habsburgică, Iosif Garampi. Înaltul prelat i-a oferit lui Şincai posibilitatea de a cerceta în biblioteca nunţiaturii, unde a făcut extrase din lucrări care priveau istoria Moldovei până la 1775, şi despre Muntenia, până la 1704. Consilierul aulic al Transilvaniei, Ştefan Costa, i-a facilitat copierea protocoalelor dietelor Transilvaniei din timpul lui Mihai Viteazul. Un anume Vasile Vlad i-a copiat cu litere latine ***Historia Principilor Ţării Româneşti***, numită de el ***Historia bălăcenească***, obţinută de Samuil Micu prin 1770 de la o descendentă a familiei Bălăceanu care trăia la Viena. La Viena a copiat o cronică a Moldovei, numită de el ***Cronica lui Miron***.[44] În şase ani, ca student la Roma şi Viena, Şincai a adunat o colecţie impresionantă de documente de o valoare inestimabilă pentru istoria românilor.

După periplul universitar european, la Roma şi Viena, timp în care acumulase o informaţie impresionantă, îşi înteţise spiritul ştiinţei istorice erudite, Şincai părăsea Viena pentru a reveni la Blaj, cu gândul că ştiinţa şi cultura sa le va pune la temelia luminării poporului său.

---

[43] P. Teodor, ***Interferenţe iluministe europene***, p. 150.

[44] Gh. Tomuş, ***op. cit.***, p. 32-33; S. Duicu, ***op. cit.***, p. 47-48.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)

Lui Şincai, în secolul al XVIII-lea şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea i-au urmat alte sute de intelectuali, formaţi în universităţile, academiile şi colegiile de la Roma, Viena, Hamburg, Halle, Jena, Leibach, Leiden, Tirnavia, Pesta, Eger, Bratislava, Kiev şi din alte oraşe, iar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi în primele două decenii ale secolului XX peste 6500 de intelectuali formaţi în circa 80 de universităţi ale Europei,[45] intelectuali care au reprezentat principalii agenţi ai transferurilor culturale dinspre Europa Centrală şi de Vest în societatea românească.6

Gheorghe Şincai as Student at Rome and Vienna

Abstract

We have to admit that the religious union from 1700 represented a very important moment in the cultural European opening of all Romanians. After 1700, Romanian students were closer connected to western culture and civilisation, because of the imperial authorities attempts to include the Romanian territories in the Greek-Catholic confessional space.

Gheorghe Şincai began his studies at „De Propagande Fide" in 1774. He wiil be strongly influenced and touched by everything Rome offered him: teological courses, ancient monuments, ancient history etc. At Rome, Şincai will meet Ştefan Borgia, the educated cardinal, and with his help, he will have free access to all famous Italian librairies. He will finish his studies in 1779 and is the only from Romanian group who will obtain a doctor' s degree. Şincai and his mates were the last Romanian students who will study at Rome in the 18th century.

In the spring of 1779, the Romanian students arrived at Vienna and will be offerred the chance to study one more year at „Santa Barbara" College. The purpose of these courses was to prepare young priests in order to be the future chiefs of Greek-Catholic Church in imperial territories.

At Vienna, Şincai will meet many Romanian students (S. Micu, I. Budai-Deleanu etc.), but also famous exponents of imperial culture (A. Hadik, Daniel Cornides, Iosif Benkö etc). He will continue to study and to copy very important documents for our history.

[45] Cornel Sigmirean, ***Istoria formării intelectualităţii româneşti din Transilvania şi Banat în epoca modernă***, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.

BDD-A19299 © 2004 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:09:58 UTC)